

ГРАЃАНИТЕ ЗА ПРОМЕНА

ОКТОМВРИ - ДЕКЕМВРИ 2021 // CIVICAMOBILITAS.MK

МАГАЗИН БР.11

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

ИСТРАЈНИ ВО ПРОМЕНИТЕ И ВО СЛЕДНИТЕ 365 ДЕНОВИ

Зад нас е уште една чудна година, а желбите за Новата веројатно ни изгледаат како „дежа ву“, особено кога станува збор за онаа што се однесува на крајот на пандемијата и враќањето во „нормала“. Она што го научивме оваа година е дека треба да престанеме да чекаме да помине пандемијата за да продолжиме со плановите, работата, со животот. На почеток малку несигурно, потоа порешително, работите тргнаа и по извесно време се одвиваа интензивно. Се разбира продолживме да се жалиме дека не е како порано, ама како помалку да ни пречеше кога ги газевме патеките одново и одново додавајќи состојки од новото време.

Едни од оние кои не само што не чекаа да помине пандемијата, туку како таа да им даде нов поттик за работа и постигнувања беа колегите од Рурална Коалиција кои покрај другото, на жените од руралните средини и на сите нас потрошувачите на нивните производи ни ја подарија „Наша тезга“. Со неа, тие се „фатија во костец“ со пандемијата, се прилагодија и продолжија. Создадоа виртуелен пазар за земјоделските производи за да им помогнат на жените од руралните средини да го фатат чекорот со новото дигитално време. Некој би рекол дека заради пандемијата дури и прескокнаа неколку скалила во развојот и веројатно е така, да не беше притисокот што го предизвика оваа здравствена криза сигурно уште некое време ќе почекавме за онлајн пазарење на земјоделските производи.

Уште еден успех на граѓанските организации е веста што стигна на самиот крај на годината. Советниците на Град Скопје, со прифаќање на амандман, одвоија во буџетот за 2022 година 2 милиони денари за бесплатни менструални производи за средношколките од училиштата во надлежност на градот. Последниот притисок на граѓанските активисти на оваа тема дојде во средината на ноември 2021 година, по објавувањето на студијата „Менструална правда: проценка

на состојбите со менструалната сиромаштија и препораки за унапредување на политиките“ што ја подготвија Тииниит! Инк и Реактор – истражување во акција. Претставникот на Министерството за здравство за време на дискусијата за студијата покажа подготвеност препораките да бидат дел од системот. Градот Скопје, реагираше прв и постапи по некои од препораките. Менструалната хигиена е тема на дискусија во последните години откако граѓанските организации изнесоа запрепастувачки податоци за проблемите со кои се соочуваат девојчињата во училиштата за време на нивниот менструален циклус. Општеството како да не беше ни свесно за предизвиците со кои тие се соочуваат. Препораките од студијата, пресметките за тоа како тие би се одразиле на буџетот, ја објективизираше целата состојба и сега на потег се носителите на одлуки. Се надеваме дека ќе го следат примерот на Град Скопје.

Овие грантисти на Цивика мобилитас се само дел од организациите кои интензивно работеа и во ѓд се прилагодуваа на барањата на новото време. Тие им пркосеа на предизвиците и постојано ги имаа на ум своите крајни корисници и промените кои ќе ги обезбедат за нив. Пандемијата не доведе во тешка состојба, но таа во исто време ги извади сите креативни потенцијали од нас и не натера да бидеме посилни, потрпеливи и истрајни во промените што ги посакуваме за нас, за нашите корисници и за целото општество.

Ви посакувам многу успешни приказни во новите 356 дена кои се пред нас.

Пријатно читање!

Гонце Јаковлеска
Национален координатор на
Цивика мобилитас за ИКО

Им благодариме на: Лилјана Јоноски од Рурална Коалиција, Јасмина Трајчева од ОЖО Свети Николе, Наташа Стојановска и Инес Амет од Ромската асоцијација за жени и млади „Лулуди“, Александра Савевска и Фанија Ивановска од МЦМС, тимот на БЦСДН за поддршката во подготовката на текстовите за овој број. **Фото архива:** МЦМС, ЕПИ, Центар за климатски промени, Реактор, Акција Здруженска, ИДСЦС, Тиит! Инк, Рурална Коалиција, МИМ, Хера, Жртва, РЕСИС, Култ-Транзен, ОЖО Свети Николе, СКУП, Ајде Македонија, Трибенкс, Заедно посилни, Лулуди, БЦСДН.

ТЕМА
**ГРАЃАНСКО
УЧЕСТВО**

Корупцијата за прв пат е на врвот на скалата на општествени проблеми во нашата земја

Платформата на граѓански организации за борба против корупција
ве поканува на онлајн дискусија

Визија за борбата против корупцијата: Кои се главните предизвици во 2022 година?

9. декември 2021г во 11 часот на зум

„Една извојувана победа во борбата против корупцијата во 2021 година е тоа што граѓаните ја препознаа корупцијата како егзистенцијален проблем“, вели Миша Поповиќ од Институтот за демократија „Социетас Цивилис“, кој го отвори настанот „Визија за борбата против корупцијата – кои се главните предизвици во 2022 година“, организиран од Платформата на граѓански организации за борба против корупцијата, по повод 9 декември, Меѓународниот ден за борба против корупција. Ова го потврдува најновиот извештај за Проценка на корупцијата за 2021 година на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), каде корупцијата за прв пат се наоѓа на врвот на скалата на општествени проблеми, пред невработеноста, високите цени и ниските приходи.

„Со сета оваа гласност, сме придонеле граѓаните да станат посвесни за овој општествен проблем, но од друга страна, тоа претставува проблем кој што не се сузбива туку напротив се зголемува“, вели Снежана Камиловска Трповска од МЦМС. Во истражувањето, граѓаните ја детектираат желбата за брзо и лично богатење на оние што се на власт како главен фактор за распространетоста за корупцијата. Судиите, пратениците, министрите и градоначалниците се перципираат како најкорумпирани. „Се надевам дека во 2022 година ќе може да се концентрираме на спроведувањето на надлежностите на институциите и дека ќе имаме подобри и повидливи резултати во борбата против корупција“, додава Камиловска Трповска.

„Јавноста е безнадежна и фаталистички расположена, сметаат дека избраните лидери работат во сопствен интерес и во интерес на помали групи. Граѓаните сметаат дека постојат правила и закони, но тие не се спроведуваат кога се работи за моќни лица“, истакна Марија Мирчевска од Фондацијата Отворено општество – Македонија, која говореше за научените лекции за вклученоста на граѓаните во борбата против корупцијата. Според неа, изложеноста на граѓаните на голем обем на информации за застапеноста и штетата од корупцијата не ги прави поактивни, туку напротив, им предизвикува чувство на разочараност, песимизам па дури и дефетизам.

За правосудството како значајна алка во борбата против корупцијата, говореше Натали Петровска од Коалицијата „Сите за правично судење“. За ефикасна борба против организиран криминал и корупција, неопходно е државата да обезбеди доволно финансиски средства како и соодветен број на човечки ресурси за да можат институциите за прогон да делуваат во нивниот полн капацитет. „Приоритетно е да има и соодветен број на јавни обвинители, да се зајакне функционалноста на истражните центри кои што ги има само во 5% од обвинителствата, а тоа би придонело во борбата против корупција и криминалот“, вели Петровска.

Судиите, пратениците, министрите и
градоначалниците се перципираат како
најкорумпирани.

За ефикасен систем за превенција и борба
со корупција потребно е да се зајакне
меѓуинституционалната соработка, а
од примарна важност е јакнењето на
интегритетот на човечкиот фактор во
институциите.

Дел од предизвиците со кои се справуваме моментално лесно ќе се пресликаат и во 2022 година, сметаат учесниците на настанот. Герман Филков од Центарот за граѓански комуникации рече дека Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси и Планот за борба против корупција – Акција 21 се добра рамка за тоа што треба да се направи во 2022 година. „Од Националната стратегија 69 мерки имаат рок за спроведување во 2022 година. Ние невладините организации сме тука да помогнеме во спроведување на тие активности. Во 2022 година, потребно е да почнеме акциите да ги дизајнираме со граѓаните наместо за граѓаните. Сега е вистинско време да се отвори широк фронт во борбата против корупцијата. Мислам дека треба во 2022 година да се придвижваме подалеку од законите и да дојдеме до интегритетот на личностите и институциите затоа што само така може да се бориме против корупцијата. Во 2022 година треба да се обрне внимание и на обврската на сите институции да изработат антикорупциски програми. Треба да се работи на тоа плановите навистина да бидат искрени, реални, и да се фокусираат на ризиците што секоја институција ќе ги детектира како најголеми во нивното работење“, вели Филков.

Во 2022 година, потребно е да почнеме акциите да ги дизајнираме со граѓаните наместо за граѓаните.

Спроведувањето реформи не треба да зависи од позитивниот сигнал од ЕУ

Северна Македонија има релативно добро ниво на усогласеност со европското право (acquis), но неопходна е имплементација на законите и подзаконските акти. Ова беше еден од заклучоците на конференцијата „Меѓу извештаите, напредокот и усогласеноста – како до суштински квалитетен процес на усвојување на acquis на ЕУ“ што ја организираше Институтот за европска политика (ЕПИ) на 1 декември 2021 година. На државата и е потребна јасна визија и стратегија, независно од одлуките на европските институции, континуирана соработка и координација помеѓу институциите, на политичко и техничко ниво, за спроведување на реформите кои се од директно значење за државата.

Основа за дискусиите беше анализата на ЕПИ на последниот извештај од Европската комисија наречена „Можен ли е импулс за реформи?“. Светлана Томеска Мицкова од Агенцијата за храна и ветерина и Златко Ветеровски од Царинската управа зборуваа за континуираниот напредок во поглавјата 12-Безбедност на храната, ветеринарна и фитосанитарна политика и 29-Царинска политика каде се одржува високо нивото на усогласеност со европското acquis. Говорниците посочија дека во областите каде државата има добри оценки во извештајот на ЕК постои посветеност на раководството и средниот менаџмент на соодветните институции во однос на програмирање, планирање и реализација на програми, како што е случајот на Царинската управа.

За разлика од овие институции, во повеќето поглавја (кластери според новата методологија), има стагнација, па дури и назадување во динамиката на реформите. Говорниците и учесниците на конференцијата го посочија одливот на кадри од јавната администрација како еден од главните проблеми. Со таков проблем се соочува и Секретаријатот за законодавство, заради кој не успева да одговори на потребите во донесувањето на законски акти. Тие сметаат е неопходно да се креира политика која ќе ги задржи искусните и ќе привлече нови квалификувани кадри со што ќе се обезбеди одржливост и унапредување на работата на институциите. Покрај повисоките плати, треба да се унапреди и системот на промоција на вработените како и можноста за ротирање меѓу институциите. Покрај добар технички кадар во администрацијата, потребна е силна политичка посветеност и визија.

Учесниците разговараа за неопходната соработка помеѓу институциите и следење на процедурите при предлагање и усвојување на европското законодавство. Улогата на Секретаријатот за европски прашања (СЕП) треба да биде зајакната како координатор на институциите. Според Христина Конеска Беровска од СЕП, институцијата тешко ги следи процесите за подготовка на акти кои влегуваат во законска процедура затоа што не е секогаш консултирана, а институциите не ги следат сите фази на постапката. СЕП работи на дигитализација на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ која треба да ја подобри координацијата помеѓу институциите. Покрај институциите, до платформата ќе

има пристап и јавноста која ќе може да ја следи имплементацијата да врши притисок врз институциите.

„Потребна е широка општествена заложба за економската и социјална трансформација со главен фокус на унапредувањето на животната средина. Процесот ќе даде вистински резултати ако е инклузивен, отворен и го вклучува невладиниот сектор“, рече Димитров.

Имплементацијата на европското законодавство станува голем финансиски товар на државата, но и на приватниот сектор, па затоа потребно е да се направат анализи и планови за управувањето со помошта од ЕУ но, и билатералната помош за имплементација на европското законодавство. Усогласувањето на законодавствата е особено важно за приватниот сектор. Застојот го оневозможува пристапот до единствениот пазар на ЕУ но, ги ограничува и иновациите на компаниите. Приватниот сектор треба да биде проактивен во следење на регулативите на ЕУ, двигател на промените и коректор на државните институции.

Неотпочнувањето на преговорите влијае на политичката волја за реформи и мотивацијата за работа на техничките структури во министерствата. Одлука за почеток на преговорите би била добар стимул, но не треба на тоа да се гледа како на клучен чекор за спроведување на обврските.

Поглавје 27: Потребни се околу четири милијарди евра за да ги исполниме барањата кои произлегуваат од законодавството на ЕУ

Европското законодавство за животна средина е солидно транспонирано во националното законодавство во РС Македонија. Сепак, спроведувањето е на почетно ниво речиси во сите области. Тоа е резултат, пред сè, на слабите административни капацитети, особено на локално ниво, и недостигот на финансиски средства кои во оваа област се речиси минимални. Исто така, интегрирањето на политиките на животната средина во останатите политики на државата е на почетно ниво.

Ова се главните заклучоци од првиот Извештај во сенка за Поглавјето 27 од преговорите за членство – Животна средина и климатски промени, изработен од Платформа 27, неформална мрежа на граѓански организации кои работат во областа на животната средина и климатските промени. Извештајот беше презентиран на 30 ноември 2021 година на онлајн настан што го организираше Центарот за климатски промени. „Целта на извештајот во сенка е да ја претстави оценката на граѓанските организации за статусот на приближување на законодавството на ЕУ за животна средина и климатски промени во Северна Македонија. Истиот содржи 200 страни препораки за секоја област од животната средина“, посочуваат од Платформа 27.

Заменик претседателот на Владата задолжен за европски прашања Никола Димитров ја потенцираше улогата на граѓанските организации во процесот на креирање политики за приближување кон европските стандарди од Поглавјето 27.

„Потребна е широка општествена заложба за економската и социјална трансформација со главен фокус на унапредувањето на животната средина. Процесот ќе даде вистински резултати ако е инклузивен, отворен и го вклучува невладиниот сектор“, рече Димитров.

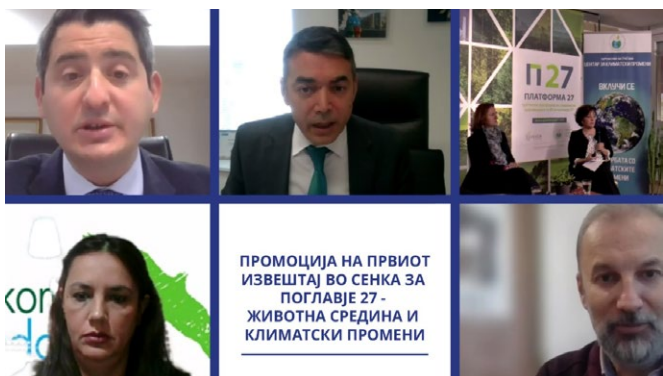
На настанот се обрати и министерот за животна средина и просторно планирање Насер Нуредини, кој истакна дека наодите од Извештајот во сенка ќе бидат земени предвид при креирање на политиките од областа со што ќе се зајакне партнерството со граѓанските организации. Извештајот ги сумира заклучоците од извештаите за следните области од Поглавјето 27: хоризонтално законодавство, воздух, води, управување со отпад, индустриско загадување и управување со ризик, заштита на природата и климатски промени.

Потребни се околу четири милијарди евра за да може Северна Македонија да ги исполни барањата кои произлегуваат од законодавството на ЕУ. Тие четири милијарди евра, во извесна смисла, веќе се спроведуваат.

ОБЛАСТ: Воздух

Во извештајот се нотира дека домашното законодавство за воздух има висока усогласеност со европското и добро развиената мрежа за мониторинг, но сепак, квалитетот на воздухот е лош. Граѓанските организации препорачуваат донесување на долгорочна стратегија за чист воздух најмалку за 10 години со Акциски план во која ќе бидат вклучени сите сектори кои придонесуваат за квалитетот на воздухот. „За да обезбедиме подобар квалитет на воздухот потребно е проблемите да се анализираат и со нив да се управува интегрирано, но најважно од сè е да се делува истовремено во секторите енергетика, индустрија, греење на домаќинства и јавни објекти, урбанистичко планирање, сообраќај и транспорт и управувањето со отпад“, вели Бојана Станојевска Пецуровска, претседател на Центарот за климатски промени.

ОБЛАСТ: Управување со отпад

Управувањето со отпадот и после 15 години од првиот закон, се базира само на собирање и депонирање и иако се предвидува регионално управување, сепак со него сè уште управуваат општините преку јавните комунални претпријатија, а нема ниту систем за селекција. Решението, според препораките на граѓанските организации, е итно да се изградат регионалните депонии таму каде што постојат планови, а државата, Градот Скопје и

општините да одвојат буџет за воспоставување на инфраструктура за селектирање на отпадот и за затворање на непрописните депонии.

ОБЛАСТ: Климатски промени

Во однос на климатските промени, извештајот во сенка проценува дека земјата во моментот носи амбициозни климатски политики со кои треба да се остварат зацртаните климатски цели на ЕУ, меѓутоа, сè уште недостасува реалната имплементација. Итно мора да се донесат Законот за климатска акција и Националниот план за клима и енергија, а неопходно е да се работи и на мерки за адаптација кон климатските промени особено во најранливите сектори.

Најкомплексните области во Поглавјето 27 се водите и природата.

Водата добива уште еден епитет „најскапа“ област од преговарачкиот процес на ЕУ на земјата. Од претходните проширувања се проценува дека околу 1000 евра се потребни од глава на жител за спроведување на законодавството за вода, посочуваат од Платформа 27. Односно, неопходно е да се зголеми буџетот што се издвојува за управување со водните ресурси. Мора да се работи и на намалување на загубите на вода за пиење и да се донесе максимален праг на загуби. Во извештајот за природата се препорачува интензивирање на теренските истражувања, изработка на Црвени листи на загрозени видови, ревидирање на Листите на строго заштитени и заштитени дивни видови, продолжување со идентификација на потенцијални Натура 2000 подрачја и проширување на мрежата на заштитените подрачја. „Ова е навистина тешко поглавје за да се остварат сите барања и поради тоа не можеме да очекуваме лесни и брзи решенија. Поглавјето има многу предизвици, кои се исправени пред нас“, посочуваат граѓанските организации, потенцирајќи дека најзначајно во текот на преговорите и најтешко да се докаже е спроведувањето.

Извештајот е дел од проектот „Граѓанска платформа за следење на преговорите со ЕУ за поглавје 27“, што го спроведува Центарот за климатски промени, а го финансира Цивика мобилитас. Главната цел е да се обезбеди комуникација помеѓу граѓанските организации и надлежните органи и да се следат подготовките на земјата за преговорите со ЕУ за Поглавјето 27 – животна средина и климатски промени.

„Превенција или реакција: улогата на општините при намалување на ризици од несреќи и катастрофи“

Локалните капацитети за управување со кризи во Република Северна Македонија беа предмет на дискусијата што ја организираше Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС) на 6 декември 2021 година.

Секое евро во превенција заштедува седум во справување со последиците.

„Заштитата и подготвеноста се најважни, така што акцентот треба да биде ставен на превенција и интензивно инвестирање во системот за управување со кризи за соодветни реакции“, рече Ивана Најдоска, програмска директорка на ИДСЦС, во воведното обраќање. Таа истакна дека во процесите на донесување политики треба да бидат земени предвид потенцијалните ризици од непогоди и катастрофи. Според Ендрју Бренд, раководител на програма во Британската амбасада во Скопје, владите мора да се подготват за големи несреќи, да планираат стратешки и да одговорат на кризите. „Ова лето бевме сведоци на големи шумски пожари во Северна Македонија. Тоа има долгорочни ефекти и врз климата и врз егзистенцијата на локалното население. Локалните власти треба да планираат стратешки и да можат брзо да одговорат на овие кризи. Начинот на кој јавноста реагира на криза има значително влијание врз нејзиниот исход. Граѓаните треба да бидат информирани и свесни, а ефективната координација помеѓу националните и локалните власти е од клучно значење кога се справуваме со кризи“, рече тој.

Иако е јасно дека превенцијата е далеку поевтина од санацијата, сепак, според Миша Поповиќ, раководител на Центарот за добро управување при ИДСЦС, не се инвестира доволно во превентивна инфраструктура и градење капацитетот за подготвеност за да се намалат штетите кога ќе се случи некоја криза. „Идеата на проектот е да се апострофира потребата од превенција. Општините се првите кои што треба да извадат ресурси на терен за да работат на заштита и спасување. Секоја одлука која што ја носи општината потенцијално може да помогне или да го засили ризикот од катастрофи. Во начинот на планирање и носење на генерални одлуки на општината мора да се внесе управување базирано на ризици“, додаде Поповиќ.

ИДСЦС работи на подготовка на стратешки планови за намалување на ризици од несреќи и катастрофи во осум општини, а општина Конче е првата од петте кои до сега ги завршиле плановите. „Плановите и помагаат на општината да знае што се треба да прави и колку тоа ќе чини. Со нив може да се подобри начинот на прибирање на податоци, да се одржува знаењето и информациите за ризиците за да се развие отпорност кон нив. Секоја одлука која ја носи општината потенцијално може да придонесе за справување или за засилување на ризикот од катастрофа. Во секоја одлука треба да се внесе анализата за ризици“, вели Поповиќ. Според Васко Поповски, консултант за кризен менаџмент, секое евро во превенција заштедува седум во справување со последиците. „Сега е време на комплексни катастрофи, и пандемијата не увери во тоа. Во овој процес на рекодифирање на пристапот, идејата беше да направиме акциски план кој е применлив за општините но, и да воведеме примеси на отпорност како што е инклузивноста односно, сите членови на заедницата да бидат вклучени“, вели Поповски.

Плановите и помагаат на општината да знае што се треба да прави и колку тоа ќе чини. Секоја одлука која ја носи општината потенцијално може да придонесе за справување или за засилување на ризикот од катастрофа

Во дискусијата своите видувања ги споделија градоначалници, претставници на општини и на центрите за развој на планските региони, ЗЕЛС итн.

Овој производ е подготвен во рамки на проектот „Подобрен капацитет за управување со кризи на општините во Северна Македонија“, финансиран од Владата на Обединетото Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

Се намалил бројот на граѓаните кои учествувале во граѓански иницијативи

Најголем број од граѓаните (85%) не учествувале во некоја организирана иницијатива за подобрување на нивниот град/село или пак на ниво на Република Северна Македонија покажува последното истражување на Реактор – истражување во акција, направено како дел од проектот „Дијалог со граѓанските организации – Платформа за структурно учество во ЕУ интеграциите“. Најчести причини за невклучување во граѓанските иницијативи што ги навеле граѓаните се непознавањето на можностите за учество, недостатокот на интерес или време и недостатокот на верба дека со вклучувањето ќе направат разлика. Дека постои заинтересираност, но и потенцијал за вклучување на граѓаните покажува податокот дека пораснал процентот на оние кои во иднина би се вклучиле во граѓанските иницијативи и тоа до 45% во 2020 година на 60% во 2021 година.

Најчести причини за невклучување во граѓанските иницијативи што ги навеле граѓаните се непознавањето на можностите за учество, недостатокот на интерес или време и недостатокот на верба дека со вклучувањето ќе направат разлика

Што се однесува до граѓанските организации, наодите укажуваат на зголемување на нивното учество во процесите на носење одлуки. Вкупно 62% од ГО рекле дека биле поканети од државен орган да учествуваат во креирање на мерки и политики, што е 42 процентни поени зголемување во однос на почетокот на Ковид – 19 кризата кога тој процент изнесувал 20%.

Еден дел од истражувањето се однесува на Европската Унија и граѓаните. Мнозинство од граѓаните (60%) сметаат дека преговорите со ЕУ ќе го подобрат животот на граѓаните. Во оваа изјава најмногу веруваат младите. И покрај тоа, околу 1/3 од нив, во следните пет години се гледаат надвор од државата. Вербата дека државата ќе стане подобро место за живеење откако ќе стане членка на ЕУ ја споделуваат околу 60% од граѓаните, а повеќе од половина сметаат дека тие лично, како важна алка во демократскиот процес, можат да дадат придонес во преговарачкиот и пристапниот процес кон ЕУ.

Наодите од националното истражување „Граѓанското учество и ЕУ-перспективи: Анализа на јавното мислење со граѓани и граѓански организации“ ги презентираа Блажен Малески и Тања Иванова на конференцијата „Граѓанското учество и личното чувство за придонес во пристапувањето кон ЕУ во подем-ќе се искористи ли човечкиот капитал за подобро утре?“ што се одржа онлајн на 6.12.2021 година.

Осврт на наодите имаа и Горан Лазаров од Фондацијата Отворено општество, Гоце Коцевски од Македонското здружение на млади правници и Виктор Митевски од Здружението за истражување и анализи – ЗМАИ. Тие се фокусираа на граѓанските организации и механизмите за учество во време на Ковид-19, граѓанското дејствување во заедниците со можност и одговорност да се влијае и граѓанското учество и ЕУ-перспективите. Оценето е дека граѓанските организации можат да служат како дополнителен мост за унапредување на граѓанското учество, не само преку иницијативи, туку и во процесите за пристап кон ЕУ, во рамки на нивната експертиза и предлози за политики. Потоа, констатирано е дека е потребно олеснување на формите за учество на граѓаните преку дигитализација на одредени процеси и, иако постои зголемено познавање на механизмите како што се секторските работни групи и Советот за соработка помеѓу Владата и граѓанското општество, сепак се потребни дополнителни заложби за функционален структурен дијалог.

Истражувањето е правено во периодот август – октомври 2020 година и август – октомври 2021 година. Со општата популација се правени телефонски анкети на национално репрезентативен, квотен примерок од 1300 испитаници постари од 16 години. Со граѓанските организации е користен онлајн прашалник на кој одго-

Вербата дека државата ќе стане подобро место за живеење откако ќе стане членка на ЕУ ја споделуваат околу 60% од граѓаните

вориле 113 во првиот бран, односно 67 организации во вториот бран.

Проектот е поддржан од ЕУ, а го спроведуваат Фондацијата Отворено општество – Македонија во партнерство со Центарот за граѓански комуникации, Евротинк – Центарот за европски стратегии и Реактор – Истражување во акција.

Мерките на Владата за ублажување на последиците со КОВИД-19 се родово слепи

Проценка на потреби за градење родово сензитивни политики за општествена, пост – Ковид резилентност и закрепнување е најновата студија што Институтот за општествени и хуманистички науки (ИОХН) – Скопје ја издаде заедно со Здружение за унапредување на родовата еднаквост Акција Здруженска од Скопје и Здружение Радика-ДЕ од Дебар, а е дел од проектот „Родова димензија на политики во фокус – јакнење на резилентност во пост-ковид период“ поддржан од Цивика мобилитас. Наодите од истражувањето беа презентирани на онлајн настан на 9 декември 2021 година.

Една од три жени се соочува со тешкотии во покривање основни трошоци поврзани со секојдневна егзистенција како храна, основни хигиенски производи и плаќање сметки и кирија.

Анализата која ИОХН – Скопје ја спроведуваше шест месеци, е проценка на социо-економските потреби на жените во пост-ковид контекст. Беа земени предвид релевантни меѓународни извештаи, официјалните статистики и документи на јавни политики кои говорат за разликите во економско-социјална погоденост на женското население. Генералниот заклучок за влијанието на Ковид – 19 врз родовата димензија е дека жените се подложни на негативни ефекти отколку мажите. Најголемо негативно влијание има економската загрозеност која произлегува од губење на работното место, зголемување на трошоците за живот, зголемување на обемот на обврски во домот и отежнување на достапноста на услуги. Една од три жени се соочува со тешкотии во покривање основни трошоци поврзани со секојдневна егзистенција како храна, основни хигиенски производи и плаќање сметки и кирија. Овие состојби се одразуваат на менталното здравје кај жените.

Индивидуалните искуства не треба да бидат препуштени на индивидуално справување. Важно е да креираме заеднички одговор, политички одговор на целата ситуација

Ана Блажева од ИОХН стави акцент на стресот кој отсуствува во прашањата на родово сензитивните политики. „Изложеноста на сите предизвици од пандемијата всушност претставува ризик за нашите ментални капацитети да се справиме со ситуацијата што може да доведе до психолошка криза, стрес или траума“. Индивидуалните искуства не треба да бидат препуштени на индивидуално справување. Важно е да креираме заеднички одговор, политички одговор на целата ситуација“, додава таа. Владата понуди психолошка поддршка за лица кои се справуваат со вирусот или изолација – ограничена како онлајн услуга, но не го опфати пошироки-

от спектар на потреби и анксиозности што произлегоа од другите сфери погодени со пандемијата, дополнуваат од здружението.

Отсуство на родово сензитивни политики забележува и родовата анализа на ОБСЕ за мерките на Владата која покажува дека најголем дел, 44 од вкупно 46 мерки за ублажување на последиците со Ковид-19, се родово слепи. Само две мерки се насочени кон подобрување на состојбата на жените. Како недостаток се посочува тоа што мерките не се достапни за најранливите категории на жени, од руралните средини, жени со попреченост и Ромки, кои наидуваат на проблеми при исполнување на условите.

ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИ ЗА ГРАДЕЊЕ РОДОВО СЕНЗИТИВНИ ПОЛИТИКИ ЗА ОПШТЕСТВЕНА, ПОСТ-КОВИД РЕЗИЛЕНТНОСТ И ЗАКРЕПНУВАЊЕ

Од вкупно 46 мерки на Владата за ублажување на последиците со Ковид – 19, само две мерки се насочени кон подобрување на состојбата на жените.

Вториот дел од истражувањето, направено преку телефонска анкета, опфатило 602 испитанички од цела држава, репрезентативни според националност, возраст и образование. Податоците од анкетата покажуваат дека отсуствува знаење и свесност за еднаквоста во општеството. Вкупно 16,3% не слушнале или не се сигурни дека слушнале за поимот родова еднаквост, а 36,5% имаат погрешна претстава или не знаат што точно се подразбира под поимот. Најчесто „родова еднаквост“ се меша со добивање на ЛГБТИ права. Дел од испитаничките над 45 годишна возраст, со понизок степен на образование (18,3%) не знаат, не се сигурни или сметаат дека не треба да има никаква еднаквост.

Какви политики за пост пандемиски одговор ни требаат? Препораките кои произлегоа од истражувањето укажуваат на потребата да се одговори на неопходните потреби на жените и да се пресретнат понатамошните штети преку скроени мерки. Исто така, да се обезбедат мерки преку кои ќе се трансформираат актуелните нееднаквости во систем кој нема да го одржува ова статус кво и ќе ги намали родовите разлики.

16,3% од испитаничките не слушнале или не се сигурни дека слушнале за поимот родова еднаквост

Излез од невидливоста- „Наша тезга“, првиот женски рурален е-пазар

Рурална Коалиција ја стартуваше платформата – Наша тезга. Таа им помага на жените од руралните средини да го фатат чекорот со новото време. Идејата за онлајн продажба е одговор на проблемите што ги предизвика Ковид-19 кога жените не успеаја да ги продадат своите производи. Здружени, граѓанскиот и бизнис секторот, донаторската заедница институциите и граѓаните земјоделци го лансираа првиот женски рурален е-пазар.

„Жените од руралните средини произведуваат здрава и безбедна храна за сите нас!“, ова беше пораката на овоогодишниот Меѓународен ден на руралната жена – 15 октомври. Навидум, производителите на храна би требало да бидат заштитени од здравствени турбуленции, каква што е пандемијата предизвикана од Ковид-19, затоа што потребата за храна не престанува. Сепак, 84% од жените во руралните средини пријавиле намалу-

За иднината на секторот важен е дигиталниот активизам и комуникацијата преку онлајн алатки за различни прашања и иницијативи. Ова ќе го направи попривлечен за следните генерации, а сегашните активисти ќе ги подготви за промените и предизвиците во годините кои доаѓаат.

вање на приходите од земјоделските активности за време на Ковид-19 затоа што нивните производи останале непродадени. „Не погоди пандемијата, не немаше на пазарот, не можевме да ги понудиме нашите производи – назадувавме“, се сеќава Даниела Мишевска, земјоделка од Тумчевиште, гостиварско. „Производите ни останата дома. Моравме да ги преработиме и повторно да ги понудиме на купувачите.

Светот функционираше онлајн, ама онлајн земјоделство нема, затоа жените и понатаму и во отежнати услови ја продолжија нивната работа, некои дури и го зголемија производството. „Во такви услови, Рурална Коалиција за која родовата еднаквост во руралните средини е стратешки приоритет, си зададе задача да го најде пазарот за продажба на земјоделските производи и преработки“, вели Лилјана Јоноски, извршна директорка на организацијата. „Ако нема онлајн земјоделство, има онлајн пазар, има виртуелни тезги“, вели таа. Тоа е всушност „Наша тезга“, првата онлајн платформа за продажба на земјоделски производи на жени од руралните средини.

Од Рурална Коалиција велат дека „Наша тезга“ се граде-ла повеќе од година и половина. Таа официјално беше промовирана на 3 декември 2021 година, онлајн. Заинтересираните купувачи можат да изберат од богатата понуда на земјоделски производи и преработки распоредени на повеќе од 100 виртуелни тезги од сите осум плански региони во земјава достапни на <https://www.nasatezga.mk/>.

Наоди од истражувањето за искористеноста на ИПАРД и првата мерка од програмата за рурален развој

- 17% користеле поддршка од ИПАРД
- 56% немале информација за можностите за финансиска поддршка
- 403 жени, индивидуални земјоделки (од над 38.000 регистрирани) аплицираше за финансиска поддршка
- 250 добиле грант од 180.000 МКД
- 67% сметаат дека процесот на апликација на мерката 115 е сложен и комплициран
- Жените не се сопственици на имот – ова е една од причините за нискиот процент на апликации

Препораки за подобрување на родовиот баланс:

- Интензивна неформална едукација
- Мотивација и еманципација
- Подобрена информираност
- Примена на концептот на родово-одговорно буџетирање по хоризонтална основа
- Подостапни социјални и здравствени услуги

**процентите се однесуваат на испитаниците опфатени со истражувањето.*

Покренувачите на платформата се задоволни од досегашниот одзив на жените производителки и активно работат на промоција на „Наша тезга“. Покрај промоцијата на производите, за нив е особено важно да ја истакнат важноста на жените како производителки на храна и како носителки на општествените промени кои ќе создадат одржливи рурални заедници. „Ова е првата платформа која што директно придонесува за

унапредување на социјално-економската положба на жените од руралните средини“, вели Јоноски. Поради својата инклузивност, „Наша тезга“ се смета за еден од успешните примери и во регионот на Западен Балкан и беше промовирана на неколку настани како што е регионалната конференција „Креирање политики на локално и на национално ниво врз основа на податоци од социјалното мапирање според принципот „Никој да не биде изоставен“ (LNOB)“, организирана од Германското друштво за меѓународна соработка (ГИЗ).

Задоволни се и производителките, „За нас, жените од руралните средини, ова е голем успех“, вели Живка Ѓурчиновска, земјоделка од село Тумчевиште, гостиварско и претседателка на Рурална Коалиција. „Со онлајн продавањето и оваа платформа, ќе бидеме успешни. Од нашите ниви, преку „Наша тезга“ до вашата трпеза“, вели таа.

Видете ја понудата на „Наша тезга“, поддржете го домашното производство на храна и помогнете им жените од руралните средини, да излезат од невидливоста и неформалната економија.

Градење отпорност кон дезинформации – борба за цела Европа

Делегацијата на Европска Унија и Македонскиот институт за медиуми на 27 септември 2021 година ја организираа регионалната „Конференција за медиумска писменост ЕУ-Западен Балкан: Справување со дезинформациите“, на која се разговараше за актуелните предизвици во јавниот комуникациски простор.

Конференцијата официјално ја отвори претседателот на Република Северна Македонија, Стево Пендаровски, кој истакна дека според досегашното искуство дезинформациите на интернет обично не се спонтани. „Намерата е да се манипулира јавноста на систематски начин и да им служи на интересите на одредени политички и бизнис центри на моќ“, рече Пендаровски. Тој предупреди дека кампањите за дезинформации ги поларизираат општествата, ја нарушуваат довербата во јавните институции и дека тие можат да ја дестабилизираат земјата во целина. Меѓу решенијата се едукација за медиумска писменост, подобри услови за професионалните новинари и подобро спроведување на сегашните прописи и нивно подобрување во согласност со европските стандарди.

Можноста за брзо информирање со себе носи и потенцијално голем ризик, зашто најчесто нема многу време за проверка на содржината која се чита. – Стево Пендаровски.

„Дезинформациите и лажните вести претставуваат закана за демократијата во светот, а земјите од Западен Балкан се помалку имуни на овој тренд. Сериозноста на проблемот стана повидлива во времето на пандемијата, кога лажните вести предизвикаа и загрозување на

здравјето на луѓето“, во тој контекст се оценките на високиот претставник на ЕУ и потпретседател на Европската комисија, Жозеп Борел и евроамбасадорот во земјава Дејвид Гир.

Треба да работиме заедно особено за јакнење на свеста, и јакнење на изворите на информации – проверка на факти, независни и професионални медиуми. - Жозеп Борел.

За време на првата панел-дискусија, Росана Алексо-ска од граѓанската асоцијација МОСТ ги презентираше првичните наоди од студијата „Дезинформации и информациска дисторзија во Северна Македонија“. Истражувањето покажа дека доминантните наративи за дезинформации во Северна Македонија во 2020 година се фокусираа на КОВИД - 19, ширејќи теории на заговор за потеклото на вирусот, но исто така поттикнаа приказни против ЕУ, НАТО и Преспанскиот договор.

Локалните портали ја шират својата содржина преку десетици групи на Фејсбук со повеќе од милион следбеници вкупно.

Деидре Кевин, експерт на хоризонталниот инструмент на ЕУ-СЕ: Слободата на изразување слободата на медиумите во Северна Македонија потсети дека како земја кандидат за членство во ЕУ, мора да обезбедиме стабилност на институциите што гарантираат демократија, која станува се повеќе поврзана со отпорноста кон дезинформациите.

Младен Чадиковски, претседател на ЗНМ се осврна на социјалните мрежи и дезинформациите и прашањето дали тие го редефинираа новинарското известување? Тој нагласи дека борбата со дезинформациите и лажните наративи може да се добие доколку се поддржува саморегулацијата, се имплементира медиумската писменост, се обезбеди поддршка за професионалното новинарство и доколку политичките центри ја прекинат поддршката за непрофесионалните медиуми.

Се додека луѓето се обидуваат да го решат проблемот со дезинформациите, имаме шанса да ја добиеме ова битка.

Борбата против дезинформациите треба да биде сеопфатна и инклузивна. Сите релевантни чинители потребно е заеднички да работат за да се зајакнат отпорноста и капацитетите за справување со дезинформациите на лично и институционално ниво, како и во медиумите. Тоа би се остварило преку вклучување на медиумска писменост во формалното образование, подобри услови за професионална и независна работа на медиумите, доследно спроведување на регулативата, преку поддршка за механизмите на саморегулација и сервисите за проверка на факти.

Инвестиција во превенција е најдобар начин да се елиминира насилството

Реактор – истражување во акција и ХЕРА – Асоцијација за здравствена едукација на 9 декември 2021 година ја организираа конференцијата на тема „Грижи се машки – од свесност до вклученост: Вклучување на мажите во превенција на родово насилство и работа со сторители со фокус на безбедноста на жртвата“.

Превенцијата на насилството е многу важна, а за да биде успешна, мора да ги вклучи и мажите и момчињата затоа што и самите се засегнати од него.

Според Тања Иванова од Реактор, некои од причинителите за родово базирано насилство можат да бидат и ниските плати, лошите работни услови, немањето соодветен избор за достоинствена работа, недовербата и неизвесноста со кои се соочуваат индивидуите. Негативните чувства кои се појавуваат, според Иванова, се канализираат во негативни однесувања. „Нефункционалноста на системот, дополнително ги засилува овие практики и создава уште поголеми јазови и неправди и различни форми на насилство. Токму затоа е мошне важно да имаме соодветни механизми за дијалог, можности за советување на жените и мажите и за надминување на овие појави и превенција на истите,“ додава таа.

Бојан Јовановски од ХЕРА истакна дека машката грижа е прилично стигматизирана тема во општеството – малку се разговара и малку се презема за вклучување

на мажите во превенцијата на насилството. „На долг рок, најдобар начин да се елиминира насилството во едно општество е да се инвестира во превенцијата на насилството и најоптимално е тоа да се случува уште во образованието, во самите училишни клупи“, додаде тој и нагласи дека новиот концепт за родово-сензитивно образование е чекор напред кон таа цел.

Говорниците се осврнаа на важноста на превенцијата на насилството, која, за да биде успешна, мора да ги вклучи и мажите и момчињата затоа што и самите се засегнати од него. Ова го потврдува и австриското искуство каде мажите и момчињата се вклучени преку конкретни програми и активности во превенција на родово базирано насилство. Реактор и ХЕРА ќе работат токму на оваа тема преку партнерскиот проект „Воспоставување на мулти-професионална превенција на родово

засновано насилство, работа со сторители преку пристап фокусиран на безбедноста на жртвата и советување на мажите во Северна Македонија. Тие ќе обезбедат податоци за состојбите во Северна Македонија, а потоа врз основа на тие податоци, ќе работат на воспоставување на сервиси со кои ќе се адресираат потребите и ќе се промовира улогата на мажите и момчињата во превенција на родово базирано насилство. Претставници на Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование и наука зборуваа за нивните институционални напори и заложби на оваа тема. Конференцијата ја проследија педесетина присутни, претставници на граѓанскиот сектор и институциите.

Ниските плати, лошите работни услови, немањето соодветен избор за достоинствена работа, недовербата и неизвесноста со кои се соочуваат индивидуите можат да бидат некои од причинителите за родово базирано насилство

Проектот е поддржан од Здружението за машки и родови прашања Стирија (Verein für Männer- und Geschlechterthemen Steiermark) од Грац, Австрија со финансиска поддршка од австриското Сојузно министерство за социјални прашања, здравство, грижа и заштита на потрошувачите.

ГРАЃАНСКИ АНГАЖМАН

#ДалиЕоваЗНАК за насилство врз жените

„Се откажав од работниот семинар, се лути зошто одам надвор од градот“, „Целата моја плата му ја давам... морам“, „Остана без работа поради КОВИД-19, беше нервозен и ме тепаше... ќе помине“, „Ми забранува да се видам со пријателите“, „Сакаше да абортирам бидејќи носев женско, но јас сакав да го задржам своето бебе“, „Никој не ми веруваше. Сега е веќе доцна. Ме истепа до смрт“ #далиЕоваЗНАК

На 10 декември, Меѓународниот ден на човековите права, воедно и последниот ден од акцијата „16 дена активизам против родово базирано насилство“, во паркот „Жена – борец“ во Скопје беше поставен третиот информативен штанд, дел од кампањата #далиЕоваЗНАК на Ромската асоцијација за жени и млади „Лулуди“. Кампања се спроведувааше на локално ниво во периодот од 25 ноември до 10 декември, а нејзината цел беше да ги информира, едуцира и да ја подигне свеста на заедницата за формите на насилство врз жените и девојките Ромки. Претходно, штандови беа поставени на уште две локации и тоа во Топаана и Шуто Оризари.

„Се откажав од работниот семинар, се лути зошто одам надвор од градот“, „Целата моја плата му ја давам... морам“, „Остана без работа поради Ковид-19, беше нервозен и ме тепаше... ќе помине“, „Сакаше да абортирам бидејќи носев женско, но јас сакав да го задржам своето бебе“, колку пати сте ги слушнале овие изјави од ваши

блиски пријателки, сестри, братучетки, сосетки? #далиЕоваЗНАК? Тоа е првиот #знак да застанете и да размислите, да реагирате на време, да спречите насилство врз жените, порачуваат од „Лулуди“.

Цивика мобилитас присуствуваше на настанот, а тоа беше идеална прилика да разговараме за кампањата и насилството врз жените со Наташа Стојановска и Инес Амет од „Лулуди“. „Една обична изјава како „Ми забранува да се видам со пријателите“ забележуваме дека е тригер кај случајните минувачи. Кога ќе ја прочитаат им се менува изразот на лицето, што значи дека некогаш ја слушнале без да знаат дека тоа е знак. Вакви „ситници“ се знак“, раскажува Амет.

Шесте пораки на македонски и ромски јазик кои беа прикачени на информативниот штанд, се најчестите изјави на жртвите на насилство. Од „Лулуди“ посочуваат дека покрај тоа што најчесто повозрасните жени во семејство се жртви, вниманието треба да се насочи и кон девојките во неформален брак. Посочуваат дека опсесивно слушање со партнерот на телефон, постојано испраќање фотографии и снимки од активностите, асоцира на психичко насилство, и е „тренд“ со кој се соочуваат на терен. „Едукацијата е многу важна. Мора да се знаат формите на насилство и како тие да се распознаваат, за да може да се превенираат“, велат Стојановска и Амет.

Насилството не познава ниту возраст, ниту економски статус. Ова е знакот кој го чекавте доколку се соочувате со било каков тип на насилство или познавате жртва која се бори со ова. Превенцијата е важна. Ние сме тука за вас! #далиЕоваЗНАК

Разговараме и за предизвиците со кои се соочуваат. Најголемиот проблем е каде да се смести жртвата откако ќе пријави насилството. „Центарот за социјална

работа препорачува привремено сместување во некој од нивните капацитети, шелтер центри. Привремено значи 24 до 48 часа. Тоа е доста краток период додека се направи одреден увид и процедура за понатаму да се најде решение“, вели Стојановска. Од „Лулуди“ забележуваат дека недостатокот на доволно простор за сместување на жртвите е предизвик кој институциите треба што поскоро да го решат.

Додека течеше нашиот разговор случајните минувачи беа заинтересирани за пораките и изјавите, кои имаа цел да едуцираат и информираат. Застануваа, се фотографираа со нив, прашуваа како да помогнат и да се вклучат, а некогаш набљудуваа од далечина. Ова е показател дека ваквите акции треба почесто да се прават за да се зголеми видливост на овој проблем.

Македонското општество не ја препознава менструалната сиромаштија

Менструалната сиромаштија е реалност за секоја трета жена во нашата земја која барем еднаш во животот немала пари да купи влошки за време на менструален циклус. Ваквата реалност не ја препознава македонското општество, на што упатува податокот дека 71% од испитаниците, рекле дека не слушнале за менструална сиромаштија. Ова се само дел од загрижувачките состојби потврдени со првата сеопфатна студија за пристапот до менструална хигиена во нашата земја, насловена „Менструална правда“ спроведена од Здружението на граѓани за промоција на женската активност „Тииниит! Инк.“ и „Реактор – истражување во акција“. „Целта е да се продлабочи дискусијата за менструалната хигиена и репродуктивното здравје, да се развие инклузивен јавен дискурс на тема менструална правда во Република Северна Македонија, и да се понудат мерки и препораки за подобрување на состојбата“, велат од „Тииниит! Инк.“, акциски грантисот на Цивика мобилитас.

Една жена во текот на својот живот троши осум месечни плати на менструални производи и лекаства за менструална болка.

Студијата содржи три нивоа на истражувања кои ги отвораат прашањата за менструална правда преку анализа на искуства, практики и социјални перцепции на жени и девојки, преку пресметки за трошоците за менструалното здравје и преку добри практики од регионот

90% од испитаничките сметаат дека во јавните тоалети во нашата земја нема услови за безбедно и достоинствено одржување на менструална хигиена.

и пошироко. Според клучните наоди од онлајн прашалникот кој целосно го пополниле 2.696 лица, вкупно 77% од анкетираниите трошат од 101 до 400 денари месечно на производи за менструална хигиена. Понекогаш, 39% од нив купуваат поевтини производи за менструална хигиена од оние што им се најдобри. За да си овозможат да купат производи за менструална хигиена и аналгетици, жените кои добиваат минимална плата треба да работат 1 година и 2 месеци во текот на својот живот. Затоа, не е ниту изненадувачки податокот што дури 90% се согласуваат дека треба да има бесплатни производи за менструална хигиена во јавните објекти.

„Врз основа на добиените податоци од истражувањето, се препорачува целосно ослободување или намалување на данокот на додадена вредност од 18% на 5% на производите за менструација со цел намалување на продажната цена на овие производи, како и достапни производи за менструација во основните и средните училишта и во јавните тоалети на територијата на државата, на товар на буџетот и бесплатни за ученичките“, посочуваат од Здружението. Меѓу другото, неопходно е и подобрување на јавната инфраструктура и градење

на нова родово-сензитивна инфраструктура – односно проектирање, реновирање и изградба на достапни, чисти и безбедни јавни тоалети (вклучително и тоалетите во училиштата) што одговараат на потребите на девојките, жените и девојчињата. Ова се наметнува од податокот дека 90% од испитаничките сметаат дека во јавните тоалети во нашата земја нема услови за безбедно и достоинствено одржување на менструална хигиена. „За да се надмине менструалната сиромаштија и да се обезбедат бесплатни производи за менструална хигиена, според резултатите на студијата, државата треба да издвои само малку повеќе 0,08% од вкупните расходи планирани за буџетот на Република Северна Македонија за 2021 година“, велат од „Тииниит! Инк.“ и нагласуваат дека меѓусекторската соработка на министерствата, општините и училишта е неопходна.

ОЖ Свети Николе е единствената граѓанска организација во Вардарскиот регион регистрирана за давање бесплатна правна помош

Организацијата на жени на општина Свети Николе (ОЖОСН), од пред околу една година, е давател на примарна правна помош, регистрирана во Министерството за правда. Ова не е новина за организацијата бидејќи бесплатните правни услуги за нив се пракса уште од 2005 година, но до сега, таа поддршка била проектна и најчесто волонтерска.

биле жени, а 10 биле мажи. Канцеларијата најмногу е препознаена локално, па затоа најголем број од барањата стигнале од жители на Свети Николе (градот и околните села), но имало случаи и од Скопје, Велес, Демир Капија. Во канцеларијата помош бараат и нашите иселеници, па затоа во статистиките можат да се најдат корисници од Црна Гора, Чешка, Германија и Италија. Што се однесува пак до природата на барањата, најголем дел се за семејно насилство, неплаќање алиментација, решавање на имотни односи, совети за здравствени прашања, граѓански постапки, работни односи и мобинг. Најмладиот корисник има 28 години, а најстариот е над 70 години.

Вкупно 84 лица кои се обратиле кај правната советничка, добиле 101 бесплатен правен совет. Од нив, 74 биле жени, а 10 биле мажи

„Во септември 2020 година, ги обновивме услугите за бесплатна правна и психосоцијална помош и поддршка и успеавме да се регистрираме“, вели Јасмина Трајчева, координаторка на извршната канцеларија на организацијата. Во канцеларијата за бесплатна правна помош, која е единствена во Вардарскиот регион, работи една правна советничка и еден адвокат. Трајчева вели дека за 11 месеци работа (1.12.2020-1.11.2021) се регистрирани вкупно 134 правни совети кои ги побарале 109 различни лица.

Жените почесто барале правна помош, па така од вкупно 84 лица кои се обратиле кај правната советничка, обезбедени се 101 бесплатен правен совет. Од нив, 74

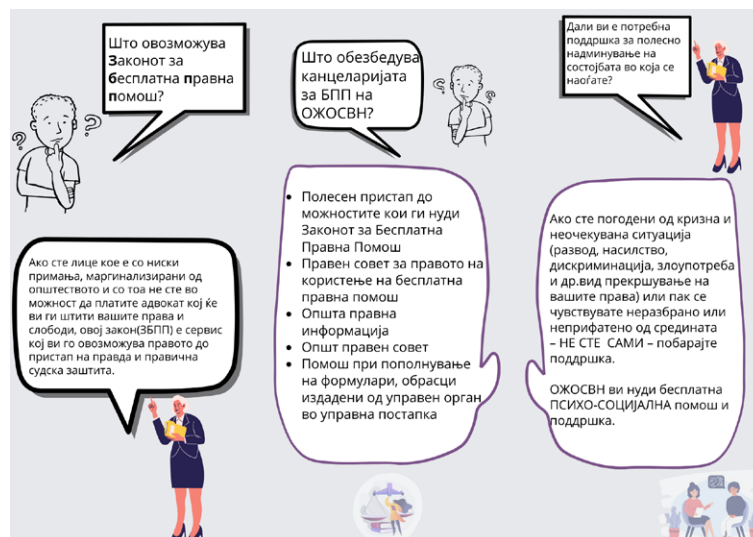
За истиот период, кај адвокатот се обратиле 33 лица, а биле обезбедени 41 бесплатен правен совет. Оваа бројка не ги вклучува информативните разговори кои се одвивале телефонски и директно и предмети веќе регистриран од правниот советник. И овде се побројни жените, односно 80% од оние кои побарале помош, за разлика од 20% кои се мажи. Клиентите се претежно од Свети Николе, Штип и Велес, а барањата се поради повреда на права од работен однос, семејни спорови - неплаќање правна издршка, семејно насилство, остварување права од пензиско, инвалидско осигурување, остварување права пред Центарот за социјална работа како и судски спор пред Основниот суд (поднесување тужби, кривични пријави, застапување во суд, претставки и сл.) итн. Најмладиот кој се пријавил за бесплатна правна помош кај адвокатот имал 25 години, при тоа, овде не се земаат предвид малолетниците кои своите права ги остварувале преку нивните родители-правни застапници.

Луѓето се уште не ја препознаваат психо-социјалната поддршка и помош како услуга корисна за нив.

Психологот регистрирал четири случаи и дал девет психо-социјални совети. „Голема е разликата меѓу луѓето кои побарале правна, наспроти оние кои побарале психо-социјална поддршка“, вели Јасмина Трајчева. Таа смета дека луѓето се уште не ја препознаваат оваа услуга како корисна за нив. „Впрочем, при реализацијата на проектот тоа беше главниот предизвик, односно како психо-социјалната поддршка да се доближи до луѓето“.

„Оценката направена преку усно интервју покажува дека клиентите се задоволни од добиената услуга“, вели координаторката Трајчева и додава дека активно работат на информирање и промовирање на услугите. Поделиле 2600 флаери во сите општини од Вардарскиот плански регион и поголемите рурални средини.

Бесплатната правна помош е овозможена со Законот за бесплатна правна помош донесен во 2009 година, менуван и подобруван низ годините се до донесувањето на новиот Закон во мај 2019 година, кој се применува од

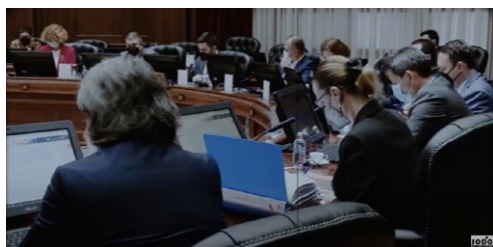

1 октомври истата година. Борбата за еднаков пристап до правдата продолжува со помош на 395 регистрирани адвокати и засега, само 15 граѓански организации.

Обновувањето на оваа пракса и регистрацијата, ОЖОСН ги направи преку проектот „Не си сам/а – Канцеларија за бесплатна правна помош и психо-социјална поддршка“ поддржан од ЕУ, а спроведуван од Коалиција „Маргини“ и фондацијата The Kvinna Till Kvinna.

На збор сите се за жени во политиката, а политиката е без жени во Македонија

Центарот за истражувачко новинарство – СКУП Македонија во десет минутен документарен филм „Жените недоволно претставени на локалните избори“ успеа да го „спакува“ мачо-менталитетот на локалните избори 2021 година низ кандидатурите за градоначалници.

Податоците од листите на сајтот на ДИК говорат дека се запишани 301 кандидат за градоначалник од кои само 25 се жени или само 8,3%, наспроти мажите кои и на овие избори доминираат на листите со над 91%. „Едно се декларативните заложби, а сосема е поинаку во пракса. Состојбата е катастрофална“, оценуваат од СКУП.

На локалните избори 2021 година од 301 кандидат за градоначалник само 25 беа жени. Помалите политички партии похрабри во однос на родовата еднаквост.

Анализирајќи ги кандидатите на двете најголеми политички партии во земјава, СДСМ и ВМРО – ДПМНЕ, СКУП констатираат дека жените по политиката, целосно се маргинализирани. СДСМ и покрај наративот дека на овие избори приоритет се дава на жените, кандиди-

раше помалку од 10% жени за градоначалници, односно од 69 кандидати само 5 беа жени и тоа во помалите општини, Арачиново, Петровец, Могиле, Македонска Каменица и Старо Нагоричане. Кај ВМРО-ДПМНЕ ситуацијата исто така е неповолна за дамите. Тие поднесоа кандидатури за

63 општини, а од нив само три беа жени и тоа во општина Центар, Крушево и Берово. И во албанскиот блок ситуацијата е алармантна. ДУИ имаше 19 кандидати за градоначалници, но само еден од нив беше жена, Теута Арифи. Кај Алијанса за Албанците и Алтернатива, како и кај Беса немаше ниту една жена кандидат за градоначалник. „Но затоа, образот, ако може така да се каже, го обелуваат помалите политички партии“, велат од СКУП. Така, партија со најмногу жени кандидатки за градоначалнички позиции е коалицијата на ЛДП и ДОМ, „Одлучно за промени“. Од 18 кандидати 30% се жени.

Во документарниот филм на СКУП за неповолната полова структура на изборите говорат, Маја Морачанин, претседателка на ДОМ и Марија Митева, портпаролка на ВМРО-ДПМНЕ. Покрај ова, дел од содржината е посветен на насилството врз жените во политиката и на позитивните примери од Европа.

Документарниот филм: „Жените недоволно претставени на локалните избори“, погледнете го **ТУКА**.

Рехабилитација за жените затворенички во Идризово

Во Женското одделение на Казнено поправниот дом (КПД) „Идризово“, казна затвор отслужуваат околу 70 затворенички. Од нив 52 жени добија можност да си ја подобрат психофизичката состојба преку активностите на проектот „Рехабилитација на жените затворенички“ што го спроведе Здружението „Жртва“, а го поддржа Цивика мобилитас. „Ако ми верувате, после 10 недели интензивна работа со овие жени, се поделивме со солзи. Со овој проект внесовме надеж кај жените и им дадовме до знаење дека не се сами. Им ја пренесовме пораката дека секој има право на достоинствен живот но, и право на втора шанса“, рече Драгана Костеска од „Жртва“ на завршниот настан што се одржа на 22 октомври 2021 г.

93,6% жени затворенички сметаат дека стекнатите знаења на работилниците ќе им бидат од помош за време на отслужување на затворската казна, но и по излегување затворот

На 10 теоретски работилници се разговарало и укажувало на ситуации со виктимизација кои овие жени секојдневно ги живеат како и за можностите од превенција. Се подобрило нивото на информираност и едукација кај затвореничките што го потврдиле и прашалниците за оценка. По теоретските работилници 95,7% од жените можеле да распознаат дискриминација и фактори на ризик за виктимизација. „Посебно не радува тоа што 93,6% од жените затворенички одговорија дека стекнатите знаења ќе им помогнат за време на отслужување на затворската казна, но и по излегување од затворот“, додаваат од здружението.

За 10 недели се одржале и 10 јога сеанси. „По нивна иницијатива, им ја дониравме опремата за вежбање јога, за да можат самостојно да продолжат со вежбите и по на-

шето заминување“, вели Костеска. Од здружението се задоволни затоа што ја постигнале целта. Се подобрило нивото на информираност и едуцираност на жените затворенички што ќе придонесе за намалување на бројот на жртви на насилство. Од друга страна, со јога вежбите се постигнала подобра психо-физичка состојба кај целната група.

„Опремата за вежбање јога им беше донирана по нивна иницијатива. Жените затворенички и по нашето заминување, применуваат јога“.

Во проектот биле вклучени и 26 волонтери од Факултетот за безбедност. „Покрај придобивките за жените затворенички и ние како студенти имаме голема придобивка. Ова е тоа што ни требаше. Да ја видиме ситуацијата на терен, практично да работиме со оваа ранлива категорија“, вели една од волонтерките. Нејзината колешка додава дека добиле шанса да дознаат за нивниот начин на живот, размислувања и за тоа како да го подобрат. „Жените беа среќни кога доаѓавме, сакаа да работат со нас, видоа дека некој се грижи за нив“, велат студентите.

На настанот беше презентирани и прирачникот – „Намалување на степен на вулнерабилност кај жени затворенички“, кој е еден вид основа за понатамошно постапување и работење со оваа ранлива категорија, во однос на спречување виктимизација како и успешна рехабилитација на оваа целна група. „Среќни сме што со спроведените активности и стекнатите знаења, жените затворенички ќе бидат во состојба претпазливо да одговорат на новите предизвици“, рече Костеска.

Со навремено детектирање и редовна терапија за вирусот, крај на епидемијата на ХИВ до 2030 година

Стигмата и дискриминацијата врз основа на ХИВ-статус се неприфатливи во 2021 година и нè спречуваат во борбата со вирусот!

На 1 декември, Светскиот ден за борба против ХИВ/СИДА добро е да се потсетиме дека ниту еден вирус, ниту една болест не дискриминира. Тоа е карактеристика исклучиво на луѓето. Кога е овој вирус во прашање, луѓето дискриминираат од 1981 година кога за прв пат е откриен човечки пациент со ХИВ. Дека четири децении подоцна состојбата не е променета, потврдува и кампањата на Здружението за поддршка на луѓето што живеат со ХИВ – ЗАЕДНО ПОСИЛНИ, под слоганот „Вирусите не дискриминираат, луѓето – да“. „Со оваа кампања имаме за цел да ја потенцираме нашата загриженост за стигмата и дискриминацијата на која се изложени луѓето што живеат со ХИВ и да делуваме фокусирано на нејзиното сузбивање“, вели Андреј Сених, од „Заедно посилни“. Светскиот ден за борба против ХИВ/СИДА се одбележа преку културно-уметнички активности, јавни танцови настапи на фреквентни локации во Скопје и главни настани во Кинотека во Скопје, откривање на мурал на Фреди Меркјури, проекција на филм за неговиот живот и добротворен настан.

На крајот на 2020 г., околу 500 лица живееле со ХИВ во Македонија. Од нив едно во три лица не е свесно дека го има вирусот.

Од здружението велат дека е неопходно општеството да го нормализира односот кон ова заболување и да ги поттикне луѓето да не се плашат од ХИВ-тестот.

Најголем проблем во националниот одговор кон оваа епидемија е токму недоволното тестирање, покажува анализата што ја спроведе здружението во соработка со експерти од земјава и од надвор, според методологија на Европскиот центар за контрола на болести (ECDC).

Потиснувањето на вирусот кај што поголем број лица со ХИВ е клучно за конечно да се стави крај на епидемијата на ХИВ до 2030 година, бидејќи терапијата спречува вирусот да биде пренесуван понатаму.

„Нè загрижува високиот процент на лица откриени во доцен стадиум на ХИВ-инфекцијата. Од вкупно 225 нови случаи регистрирани во последните 5 години, дури 48% биле дијагностицирани доцна, а 1 од 5 лица во многу напреден стадиум на инфекцијата“, посочува Сених.

Наспроти ова, РС Македонија ги постигнала глобалните цели до 2020 г. во однос на пристапот до антиретровирусна терапија, при што најмалку 90% од дијагностицираните лица ја примаат оваа терапија, а дури 94% од оние на терапија целосно го потиснале вирусот во своето тело, потврдуваат наодите.

Министерот за здравство, д-р. Венко Филипче, потврди дека буџетот на Програмата за ХИВ за 2022 година ќе се зголеми од 87,7 на 125 милиони денари и ќе се користи за обезбедување антиретровирусна терапија за пациентите со ХИВ и на мерките за превенција што ги спроведуваат здруженијата. Одлука е резултат на соработка помеѓу институциите и здруженијата, кои имаат незаменлива улога во справувањето со оваа специфична епидемија, додаваат од „Заедно посилни“.

Потребна е поголема свест за спасување храна

„Успевме да спасиме 30.816 кг храна која заврши на трпезата на нашите сограѓани наместо во отпад. Обезбедивме 102.720 оброци во вредност од 89.222 евра и спречивме емисија на 154.080 кг CO₂ гасови“. Ова се клучните постигнувања од проектот „Одржлива мрежа за спасување храна“, презентирани од Асоцијацијата за чиста животна средина „Ајде Македонија“ на завршниот настан одржан на 24 ноември 2021 година во Скопје.

Според претставниците од „Ајде Македонија“, соработката била клучна при спроведувањето на активностите. Тие ја нагласуваат соработката со бизнис секторот, локалната самоуправа и граѓанскиот сектор. Во текот на спроведувањето организацијата вклучила осум нови бизниси, спровела заедничка акција со Општина Гази Баба, соработувала со Здружението на пензионери на

Ѓорче Петров и граѓански организации од Битола, Виница и Неготино, кои ја подржале акцијата за спасување на храна и редистрибуција до социјално загрозувани и маргинализирани граѓани.

„Одржлива мрежа за спасување храна“:

- 30.816 кг храна спасена од отпад;
- Обезбедени 102.720 оброци во вредност од 89.222 евра;
- Спречена емисија на 154.080 кг CO₂ гасови;
- Соработка со бизнис секторот, локалната самоуправа и граѓанскиот сектор.

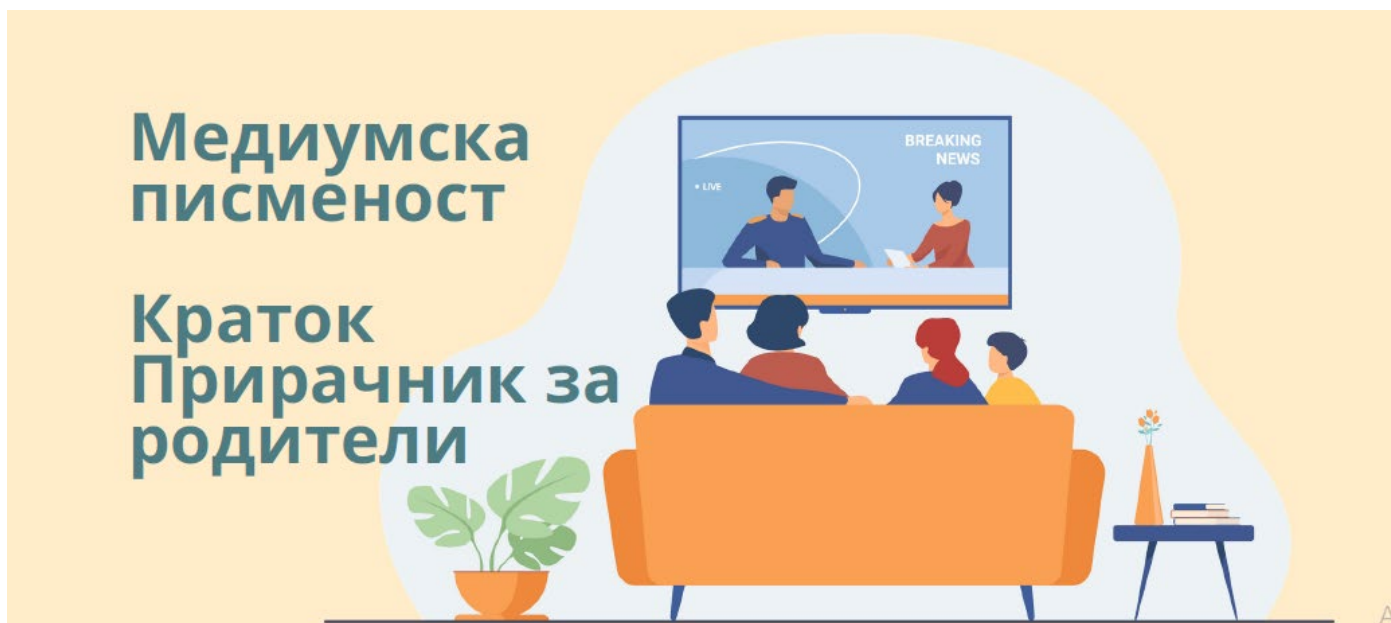

„При нашата секојдневна работа увидовме дека треба повеќе да се работи на кревање на свеста за овој проблем во Северна Македонија бидејќи таа сè уште не е доволно развиена“, велат од „Ајде Македонија“. На подигање на свеста за спасување на храна работеа преку настанот „Нахрани 10.000“ кој беше организиран во Струмица, Скопје, Неготино, Битола, Винаца и Кочани, каде се собраа 3.367 кг храна донирана од граѓаните во шесте градови. Храната се распореди во 235 пакети кои беа дистрибуирани до 80 социјално загрозени семејства низ целата држава преку системот за редистрибуција на храна „Сите сити“.

Преку „Одржлива мрежа за спасување храна“ се работеше и на едукација на децата од Општина Шуто Оризари. Од „Ајде Македонија“ се особено горди на дневната редистрибуција на вишоци храна кон Дневниот центар за деца на улица во Шуто Оризари. „Ги стимулираме децата да ја посетуваат наставата со што добиваат храна за која не мора да просат по улиците и можат да се фокусираат на нивната едукација“, велат тие. Во периодот што следува тие ќе продолжат да воспоставуваат одржливи мрежи за донирање на вишок храна низ целата земја и да работат на поткревање на свеста за овој проблем.

Родители, да создадеме медиумски писмени генерации

Денешните деца уште од најмала возраст се опкружени со паметни телефони, таблети, компјутери, ТВ програми, списанија и други извори на содржини. Секојдневно се во допир со дезинформации, гласини или мани-

пулативни содржини достапни на само еден „клик“. Во време на дигитализација и модерни технологии, постои ли начин да ги заштитиме? Од каде да се почне?

Прашања кои треба да се постават за одредена содржина:

Кој ја создал оваа содржина? Дали е приватна компанија, поединец, или изворот е анонимен? Дали е уметничка или новинарска содржина? Од каде го знаеме тоа?

Зошто е создадена оваа содржина? Дали за да се информираме за нешто што се случува во светот? Дали за да се промени нечие мислење или став? Дали е за да не насмее? Дали е со цел да не натера да купиме нешто?

За кого е наменета оваа порака? За деца или возрасни? Машки или женски? Или за сите? За луѓе кои имаат одреден интерес за некоја работа?

Дали треба да ѝ веруваме на оваа информација? Дали има релевантен извор? Дали цитира некој експерт? Дали ни требаат повеќе информации за да ја разбереме пораката?

Како оваа порака влијае на твоите чувства? Дали мислиш дека и други луѓе се чувствуваат така? Дали мислиш дека некој би можел да биде повреден од пораката?

Според Прирачникот за родители за медиумска писменост кој го создаде Институтот за истражување на општествен развој – РЕСИС, темелот е во едукацијата на децата и создавање медиумски писмени генерации. „Прирачникот претставува корисна алатка за родителите во обидот да ги заштитат најмалите од различни информации. Особен осврт се дава на користењето на новите медиуми и содржините со кои се сретнуваат децата преку нив“, велат од РЕСИС. Најважниот чекор, според нив, е разговор со детето и правење разлика помеѓу она што е реалност и фикција, добро и лошо, мислење и факт, а се прикажува во одреден медиум. Посочувајќи сет прашања кои треба да се постават за одредена содржина. На овој начин се развива способноста за критичко размислување и создавање на одговорни корисници, но и креатори на содржини. Деца кои ќе ја разберат моќта на информациите и медиумите да влијаат врз нивните животи. Прирачникот беше презентираан за време на Деновите на медиумска писменост кои оваа година беа посветени на децата и младите, а се одвиваа во периодот од 22 до 29 ноември 2021 година.

Здружението „Трибенкс“ обезбеди, а волонтерите посадија 6.000 садници

Ученици, граѓани и претставници на повеќе институции беа волонтерите кои за три дена, во текот на ноември, посадија 6000 садници багрем, аризонски чемпрес и бел бор. Покрај тоа, беа посадени и околу 40 килограми желад, односно дабово семе. Како што извести порталот Сакам да кажам, се садело на површина од околу три хектари над Радовиш кон планината Плачковица, која ја подготвиле од ЈП „Македонски шуми“, а садниците ги обезбедило здружението „Трибенкс“.

„Трибенкс“ функционира од почетокот на 2019 година и има интересен концепт на финансирање. Неговиот идеен творец, младиот инженер Михаил Стевчев го опишува накратко: „вие го резервирате вашето патување, а ние садиме дрво“. Тој објаснува дека со секоја резервација која што ќе биде направена преку нивните партнери низ целиот свет, како што е на пример Booking.com, се придонесува за садење на едно дрво во државата. Патникот кој резервира не го чини ништо, а од друга страна, придонесува за поздрава и почиста животна околина. Доволно е резервацијата да се направи преку веб-страницата на здружението <https://treebanks.com/mk/> и барем малку да се помогне во борбата против глобалното затоплување.

Организаторите се задоволни од акцијата во Радовиш и интересот на граѓаните да се вклучат во вакви активности. Претходните акции за садење се одвивале кај езерото Младост кај Велес, на Водно, во Охрид и во радовишките населени места Подареш и Калуѓерица.

Нивната главна цел е годишно да садат по 10.000 дрвца. „Засадено дрвце е инвестиција во зелена иднина. Токму ова е нашето мото како здружение, но и на акцијата што ја реализиравме во Радовиш. Сакаме да ги едуцираме учениците и младите како да се садат дрвца и како да се грижат за нив за да имаме почист воздух и да дадеме свој придонес против глобалното затоплување“, вели Стевчев.

Претходно, „Трибенкс“ влезе во десетте финалисти за Социал импакт авард (Social impact award), концепт кој нуди можност да се валидира издржливоста на една идеја доколку е во ран развој. Ваквата повратна информација е битна во развојот, а влезот во десетте финалисти отвара нови можности.

Визијата е „Трибенкс“ да прерасне во интернационален проект. Тие сакаат да засадат милион дрвја во Македонија, да го документираат процесот и да изработат рамка која може да биде спроведувана на друга локација.

Уметноста е вечна, животот е краток

Уметноста е безвремена река која тече од почетокот на светот до крајот на времето. Изворот на таа река е срцето на човекот. Сите ние сме само минливи набљудувачи на течението на таа река. Од праисториските дланки во пештерите, до сликите на уметниците во денешните галерии. Истиот крик, радост, тага, трага, печат, восхит, бол, мечтаење, вистина, живот и смрт. Вечнеење. Самоспознание.

Таа вечна потреба на човекот да остави трага за себе во песокта на времето, во тишината на просторот.

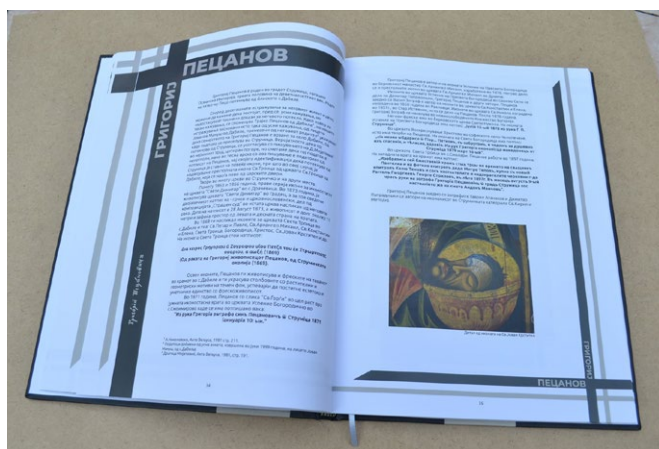
И јас бев тука. И ние видовме.

Ars Longa Vita Brevis. Уметноста е вечна, животот е краток.

Ова е извадок од воведот во монографијата „100 години струмичка ликовна уметност“, напишан од ликовниот уметник Никола Пијанманов воедно и уредник на ова дело, кој ќе каже: „Отсекогаш сум се чудел на способноста на нашиот народ да зачува толку многу непотребни и бесмислени предмети во своите визби и подруми и на неспособноста да ги зачува уметничките дела оставени од своите предци“.

Монографијата ја реализира Здружението за култура и развој на креативни индустрии „Култ-Транзен“ во соработка со Општина Струмица, поддржана од програмата Цивика мобилитас. „Се работи за истражување кое го опфаќа периодот од 1921 до 2021 година, време во кое се одвива континуиран ликовен живот во Струмица и струмичко. Во монографијата се застапени 150 репродукции во боја, текстови од историчари на уметноста, рецензии од каталози, сведоштва од архивите на уметниците и автобиографски записи, велат од „Култ-Транзен“. Хронолошко – критичкиот осврт во книгата е на историчарот на уметност Марјан Минов. „Големи беа предизвикот и честа да се работи на ваков научен труд. Монографијата со која се реafirмираат струмичките ликовни уметници и нивните дела ќе им остави цврст фундамент за истражување на наредните генерации историчари на уметност“, вели Марјан Минов, историчар на уметност.

Повод за изданието е отворањето на нова Градска уметничка галерија во која првата содржина симболично е 100 години струмичка ликовна уметност, организирана од „Култ-Транзен“.

ОВОЗМОЖУВАЧКА ОКОЛИНА

Доцнат реформите во системот на државно финансирање на граѓански организации на централно ниво

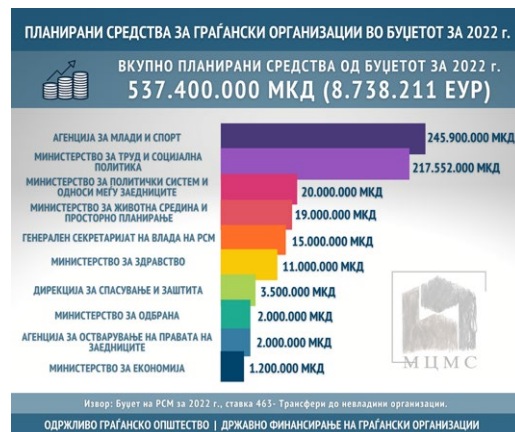
Помина уште една година без позначајни поместувања во воспоставувањето нов модел за државно финансирање на граѓанските организации. Овој пат, алиби за недостатокот на реформа беше кризата предизвикана од Ковид-19. Забелешките на граѓанските организации се однесуваат на висината на финансиската поддршка и постапките за нејзино распределување кои се недоволно транспарентни и отчетни.

Државниот буџет за 2022 година предвидува нешто над 8,7 милиони евра за граѓански организации во ставката 463-трансфери до невладини организации

Во ставката 463- трансфери до невладини организации од Буџетот на државата за 2022 година, планирано е да се доделат вкупно 537.400.000 МКД или нешто над 8,7 милиони евра. Навидум ова е зголемување на државното финансирање во однос на претходните години, но, ако споредбата се прави со претходните години, важно е да се има предвид дека речиси никогаш тие пари не се реализирани во целост. Па така, во 2019 година, од планираните над 8,1 милиони евра биле реализирани над 5,6 милиони евра, а реализацијата на планираните малку под 8 милиони евра во 2021 година ќе ја видиме во првото тримесечие на 2022 година. Во последните три години уделот на државно финансирање од централно ниво во вкупните приходи на граѓанските организации останува околу 5%. Видите повеќе на следниот инфографик: <https://www.otcetnigo.mk/wp-content/uploads/2021/09/Infografik-04.jpg>

Она што е различно од претходните години е намалувањето на трендот на раст на финансиите кои се доделуваат преку Генералниот секретаријат на Владата. Новина е дистрибуцијата на 20 милиони денари преку Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците. Граѓанските организации сметаат дека е погрешно што Владата не опстоила во континуираното покачување на средствата кои ги доделува преку Генералниот секретаријат. На централно ниво, средства за граѓанските организации доделуваат околу 11 министерства и агенции формирани од Владата во неколку важни сектори како култура, економија, социјална поддршка и развој, млади и спорт, земјоделство и итн. Во нив не се забележани значајни отстапки.

Граѓанските организации се разочарани затоа што уште изостанува институционална поддршка за нив

ниот развој како и поддршка за ко-финансирање кое треба да се обезбеди за проектите кои ги финансираат останатите донатори, а влијаат позитивно на граѓаните и локалните заедници. За жал, во Северна Македонија заложбите за промена на системот и воспоставување отчетни и транспарентни процеси за доделување средства се само декларативни. Европската комисија во годишните извештаи за напредокот на земјата постојано констатира дека граѓанскиот сектор игра конструктивна улога во поддржувањето на демократските процеси и во обезбедувањето контрола и урамнотеженост на моќта на државата. Но, исто така, се констатира и дека финансиската помош за граѓанскиот сектор од страна на државата не е доволна за да ги задоволи потребите на граѓаните и истата не е придружена со јасни и транспарентни критериуми за избор на проекти за поддршка. Ваквата состојба претставува ограничувачки фактор за натамошниот развој на граѓанскиот сектор и ги прави граѓанските организации и понатаму да зависат исклучиво од странските донатори.

И понатаму изостанува институционалната поддршка за развојот на граѓанските организации и поддршката за ко-финансирање

На позитивната страна, оваа година се формираше работна група за реформа на системот за државно финансирање, како иницијатива на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество. Во оваа работна група ќе учествуваат и претставници на граѓанските организации и се очекува во периодот на спроведување на новата Стратегијата на Владата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (2022-2025) да се постигнат клучните реформи во овој систем.

Ковид-19 го стави во „мирување“ унапредувањето на овозможувачката околина за ГО

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) го издаде осмиот извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество со кој се констатира дека граѓанското општество во 2020 г. дејствувало во релативно овозможувачка околина.

Почетокот на 2020 година не навестуваше дека претстои една од најголемите кризи со кои се соочи светот во последните децении, која ќе има огромно влијание врз целиот свет. Основните слободи на здружување, собирање и изразување беа законски загарантирани и генерално заштитени. Меѓутоа, во 2020 година, овие слободи не ги уживаа сите во пракса. Со Уредба со законска сила за примена на Законот за јавни собири за време на вонредна состојба беа ограничени јавните собири, а покрај тоа, за време на вонредната состојба, не беа дозволени јавни собири. Освен мерките кои беа преземени, граѓанските организации не се соочија со поголема повреда на слободата на здружување, собирање и изразување или каква било друга повреда на правата и слободите.

Се намалил процентот на информираност за работата на Советот од 61,3% во 2019 година на 50,9% во 2020 година.

Поради кризата со Ковид-19, сите реформи за унапредување на овозможувачката околина на ГО беа одложени. Од истите причини и обезбедувањето финансиски средства беше предизвик за ГО, имајќи предвид дека државата не предвиде директни мерки за ГО за справување со последиците од кризата. Иако во 2019 година се случија некои позитивни движења во однос на државното финансирање за ГО, мерките поврзани со сеопфатната реформа за јавно финансирање, предвидени за првото тримесечје во 2020 г., изостаа. Поголемиот дел од државните институции кои доделуваат средства на ГО немаат јавно достапни информации за постапките за финансирање и за финансираните проекти. Распределбата на приходот од игрите на среќа и забавните игри за ГО сè уште не е зголемена и се распределува меѓу многу мал број на организации. Исто така, нема напредок во однос на обезбедување институционална поддршка на ГО. Сè уште, не постојат можности за повеќегодишно финансирање, ниту пак има кофинансирање за ЕУ и други проекти.

Што се однесува до процесите на креирање јавни политики, 2020 година покажа дека државата нема механизми за соработка при креирање закони/политики во кризна/вонредна состојба и соработката варира од една до друга институција. Во пракса, соработката по-

Во 2020 година изостаа мерките поврзани со сеопфатната реформа за јавно финансирање

меѓу Владата и ГО е подобрена, како и ефективността на консултациите. Имено, 82% од вкупниот број предлог-закони беа консултирани преку ЕНЕР, а за 89% од нив беше испочитуван минималниот рок од 20 дена за консултации. Според истражувањето, 61,3% ГО соработувале со државни институции во изминатата година. Вкупно 48,5% од ГО што одговорија во истражувањето беа вклучени во процесите на креирање политики и донесување закони. Сепак, постои потреба за понатамошно подобрување на ефективността во консултациите.

Истражувањето го проверува и протокот на информации помеѓу Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество (Советот) и ГО. Се намалил процентот на информираност за работата на Советот од 61,3% во 2019 година на 50,9% во 2020 година. Поделени се испитаниците кои велат дека претставниците на ГО во Советот се консултираат со нив за актуелни прашања, а што се однесува до согласноста дека одлуките на Советот се базираат на препораките и придонесот на ГО, 47% од испитаниците се согласуваат, а само 4% во целост се согласуваат со таа изјава.

Истражувањето се заснова на матрицата за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество, развиена од претставници на организации членки на Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН).

Извештајот ги следи состојбите во околината во која дејствува граѓанското општество во рамките на трите клучни области: Основни загарантирани законски слободи; Рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации; Односот меѓу Владата и граѓанските организации.

„Нон-пејпер“ на ИПА 3 Програма за граѓанско општество и медиуми 2021-2023 Акциски документ

Следејќи го одблиску развојот на ИПА 3 за Граѓанско општество 2021-2023 повеќе кориснички (регионално), Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН) во консултации со неколку граѓански организации и мрежи од регионот, подготви заеднички коментари за Акцискиот документ, со кој ги презентира ставовите и позициите на овие организации во однос на поддршката на граѓанското општество во земјите-кориснички на ИПА.

Заедно со недостатокот на консултации на национално и регионално ниво и ограничениот пристап до информации за процесот, документот содржи загрижувачки и незадоволувачки предлози кои ги поткопуваат, наместо да ги поддржуваат ГО во корисниците на ИПА. Недостига поддршка за овозможувачката средина за граѓанските организации, бидејќи фокусот е во голема мера на слободата на изразување и медиумите, а документот не се осврнува на важноста на оперативните грантови и распределбата на основната и долгорочната поддршка за ГО. ЕУ планира да обезбеди само 25 од 93 милиони евра за грантови за ГО во регионот, додека остатокот треба да се спроведе преку директни договори со телата на ОН, агенциите на земјите-членки и меѓународните агенции, што ги загрозува капацитетите и локалната сопственост на ГО на процесите.

Главните точки на документот се: Консултациите и вклучувањето на ГО се клучни за успехот на ИПА 3 - Програма за граѓанско општество и медиуми и треба да бидат структурирани, навремени и транспарентни; ЕУ треба да продолжи силно да поддржува поповолна средина за развој на граѓанското општество, како предуслов за постоење на силно и одговорно граѓанско општество; Модалитетите на имплементација на ИПА 3 за граѓанско општество треба да го поддржат развојот на капацитетите на ГО и локалната сопственост на процесите во регионот. Доделувањето на раководењето на програмата доминантно на меѓународните агенции го поткопува граѓанското општество на Западен Балкан и би било голема пречка за целокупната визија за засилена регионална соработка; ЕУ треба да стави посилен фокус на основната и долгорочната поддршка за ГО, наместо на краткорочната проектна поддршка; Редовната проценка на целите поставени во Насоките за поддршка на ЕУ за граѓанското општество во земјите од проширувањето е важна за обезбедување на ефективност и влијанието на поддршката на ЕУ за граѓанското општество.

Целосниот документ е достапен ТУКА и е отворен за поддршка. Доколку сте заинтересирани да го поддржите документот и да се приклучите на напорите за застапување, колегите од БЦСДН можете да ги контактирате на executiveoffice@balkancsd.net

Листа на организации кои го поддржуваат документот:

- Балканска мрежа за развој на граѓанското општество
- Центар за уметност и заедница – АРТПОЛИС
- Балканска мрежа за локална демократија
- Организации на потрошувачи – Мрежа на Југоисточна Европа (ConWeb)
- Мрежа за политики за дроги на Југоисточна Европа
- ЕРА – ЛГБТИ Асоцијација за еднакви права за Западен Балкан и Турција
- Центар за европска политика (ЦЕП)
- Институт за европска политика (ЕПИ)
- Женска мрежа на Косово
- Мрежа за промена на Југоисточна Европа
- Лидерство за развој и интегритет на Југоисточна Европа (СЕЛДИ)

ВЕСТИ
**ОД ЦИВИКА
МОБИЛИТАС**

Соработката на граѓанските организации и општините е добра ако го подобрува животот на граѓаните

Два часа плодна дискусија на тема „Како да се подобри соработката помеѓу граѓанските организации и локалните власти“ се одвиваше на Тематскиот форум на Цивика мобилитас, одржан онлајн на 26 ноември 2021 на платформата Зум. Вкупно 96 претставници на граѓанските организации и општинските администрации разговараа за предизвиците со кои се соочуваат, споделуваа искуства, беа изнесени интересни иницијативи, се говореше за транспарентност и градење интегритет на општините, итн. Заедничкиот став е дека јазот помеѓу локалните власти и граѓанските организации и генерално граѓаните може да се надмине само со заемна соработка, комуникација и транспарентност.

Слаѓан Пенев од ФОРУМ – Центарот за стратески истражувања и документација се осврна на поддршката што им ја даваат на некои од општините во подготовката на стратешки документи за соработка со граѓанските организации. Според него, радува тоа што некои од новите градоначалници решиле да го продолжат процесот започнат во мандатот на нивните претходници. Она што би можело да се подобри е обезбедувањето повратна информација од општините за спроведувањето на тие стратешки документи, особено за предлозите кои доаѓаат од граѓанските организации. „Стратегиите за соработка се од исклучително значење за општините бидејќи им ја олеснуваат работата при реализација на годишните планови и планирање на буџетот“, рече Пенев. Тој ги информираше учесниците на Форумот за новините во Законот за рамномерен регионален развој,

според кој, граѓанските организации треба да бидат застапени во Советите на Центрите за развој на планските региони, засега без право на глас. „Граѓанските организации и на овој начин можат да ги канализираат идеите за работа со општините и регионите“, истакна тој.

Билјана Бејкова, извршна директорка на НВО Инфоцентар говореше за антикорупциските практики и политики на локално ниво и функционирањето на инспекциските служби, потенцирајќи дека на овие две теми има потреба сериозно да се работи. Истражувањето на јавното мислење спроведено минатата година од НВО Инфоцентар, покажало дека 40% од граѓаните сметаат дека инспекторите зависат од градоначалниците. „Граѓаните сметаат дека не се ефикасни и професионални и ги штитат интересите на градоначалникот. Ова го потврдува и фактот дека помалку од 10% пријавиле проблем кај инспекторот во општината“, вели Бејкова. Клучот за подобрување на ситуацијата лежи во едукација на двете страни. Граѓаните немаат доволно информации за инспекциските служби, не знаат кои се нивните ингеренции, а инспекторите имаат потреба да бидат слушнати за предизвиците со кои се соочуваат и потребата од реформи, додава таа.

За транспарентно работење на општините, информираноста и градење интегритет зборуваше и Герман Филков претседател на Центарот за граѓански комуникации кој со години наназад работи директно со општините. „Транспарентноста е предуслов за било каква соработка, рече Филков и додаде дека „општините просечно

објавуваат 60% од информациите за кои имаат обврска да ги направат достапни за јавноста. Значи, додаде тој, „има 40% простор за подобрување“. Тој ја издвои општина Карпош како единствена општина која објавиле 100% од информации. Герман Филков го искористи Форумот да испрати порака до новите градоначалници: „Во општините има луѓе кои се подготвени да работат на транспарентноста. Слушајте ги нив и продолжете ги практиките кои функционираат“, рече тој.

Душица Перишиќ, извршна директорка на Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС) го реафирмираше пристапот кон општините од страна на граѓанските организации, советувајќи да се одбере соодветен пристап: „На општините им е потребно да видат што им нудат граѓанските организации за да се подобрат. Мислам дека тоа е вистинскиот пристап кон подобра соработка“. Таа истакна дека е добро фокусот да се стави на електронски услуги кои ќе овозможат еднаков пристап за сите граѓани.

Во дискусијата преовладуваше потреба од подобрување на соработката, преку пристап до општините и помош таму каде што им е потребна. Проверката на транспарентноста и рангирањето на општините, според дискусантите, не ја отежнува соработката, напротив, се

создава позитивен дух за тоа каде може да се подобрат општините во нивната работа и транспарентноста. Ова е охрабрувачки и во однос на другите иницијативи. Дел од учесниците споделија искуства од воспоставувањето и функционирањето на Економските и социјални совети (ЕСС). Во оваа трипартитна соработка на локално ниво добро е повеќе да се вклучат и граѓанските организации.

Се потенцираше прашањето на функционирањето на инспекциските служби во областа на образованието на локално ниво и потребата од посебно внимание на избор на квалификуван кадар во управните структури во училиштата. Според некои од дискусантите, соработката треба да биде законски уредена, наместо да се остави на добрата волја на општините.

Отворената дискусија за време на Форумот уште еднаш ја нагласи потребата за побројни контакти, споделување на информации и искуства меѓу граѓанските организации и општините. Цивика мобилитас и во иднина ќе иницира вакви средби и дискусии кои ќе водат кон подобра соработка на двете страни со цел да се подобрат услугите кон граѓаните.

Доделени седум нови мали грантови за граѓанските организации

Комисијата за избор на грантови ги оцени концептите кои организациите ги поднесоа на повикот за мали акциски грантови на Цивика мобилитас (ЦМ-МАК-02) во периодот од 1 јули до 30 септември 2021.

Беа доставени 41 апликација, од кои седум организации се добитници на мал грант, и тоа:

- Организација за домување и станари ОДС со проектот „Младите и правото на домување“;
- Здружение на граѓани РУБИКОН Скопје со проектот „Поддршка на деца во конфликт со Законот“;
- Сојуз- Национален совет за родова рамноправност со проектот „Силни женски организации, силна општина, силно општество“;
- Фондација за развој на мали и средни претпријатија Куманово со проектот „ЕКО ДРОН ПАТРОЛА (Еко Патрола со беспилотно возило) – Дигитална + Зелена Трансформација“;

- ЕЈНЦЕЛКАТС САНКТУАРИ со проектот „Преку граѓански активизам до системски решенија за бездомните мачки“;
- Здружение за поддршка интеграција и ресоцијализација на лица во социјален ризик – ЦСИ ЛИНК – Скопје со проектот „Мапирање, советување и упатување на лица под социјален ризик“;
- Планинарски спортски клуб КАБ СТРУГА 2017 со проектот „Да го зачуваме бисерот Охридско Езеро“.

Новите грантисти ќе дејствуваат во секторите за деца, млади и студенти, животна средина и природни ресурси, родови прашања и добро владеење. Акциите ќе се спроведуваат во период од четири до шест месеци, а само една со времетраење од десет месеци.

Избраните организации се од скопскиот, југозападниот и североисточниот регион во РС Македонија и ќе делуваат на локално, регионално и национално ниво.

Вкупната поддршка на Цивика мобилитас за овие мали акциски грантови е 2.217.000 МКД.

ГРАЃАНИТЕ ЗА ПРОМЕНА

Главен и одговорен уредник: Гонце Јаковлеска

Уредник: Кристина Весиќ

Адреса на редакцијата: ул. Никола Парапунов бр. 41а, поштенски фах
55, 1060 Скопје

Телефон: ++ 389 (0)2 3065 381

Е-маил: helpdesk@civicamobilitas.mk

„Граѓаните за промена“ го издава програмата Цивика мобилитас финансиранска поддржана од Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC), а спроведувана од НИРАС од Данска, Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) и ФЦГ од Шведска

Прилозите објавени во ова списание ги изразуваат погледите на авторите и/или организациите кои придонесуваат кон списанието, но не оние на Амбасадата на Швајцарија/Швајцарската агенција за развој и соработка или оние на организациите спроведувачи: НИРАС, МЦМС или ФЦГ.

www.civicamobilitas.mk